

Arbeidsmigranten: huidige stand van zaken en toekomstverwachtingen

Het aantal arbeidsmigranten, met name uit Midden- en Oost-Europa, neemt hard toe. Ze zijn hard nodig voor de Nederlandse economie. Tegelijkertijd blijft arbeidsmigratie tot op heden een moeilijk te kwantificeren onderwerp. Deze analyse geeft een beeld van de huidige stand van zaken van (vormen van) arbeidsmigratie en schets het een toekomstbeeld. Dit document voedt de (internationale) arbeidsbemiddelaar met inzichten en kansen over de markt waarop hij actief is.

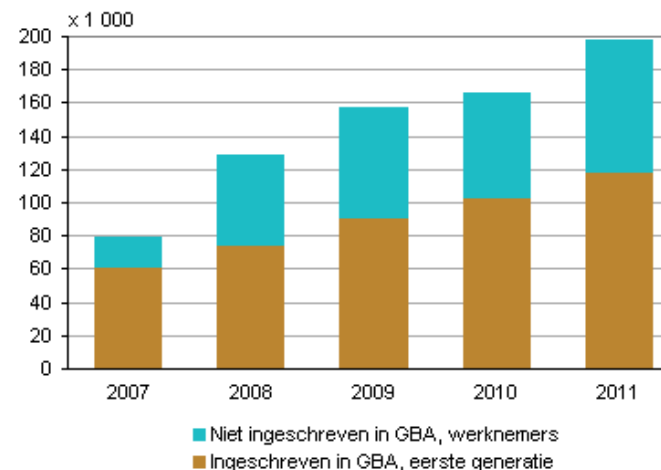
Het huidige aantal arbeidsmigranten in Nederland

300.000 arbeidsmigranten in een sterk gefragmenteerde samenstelling

Het aantal arbeidsmigranten in Nederland is sinds de opkomst ervan onderschat. Aanvankelijk verwachtte het CPB in 2004 dat er in 2006 tussen de 7.500 en 15.000 arbeidsmigranten in Nederland zouden werken. Dat aantal kwam bovenop de 10.000 seizoenarbeiders. Begin 2008 waren er echter al minimaal 100.000. De exacte aantallen zijn moeilijk te geven, vanwege de gebrekkige (communicatie tussen de diverse in Nederland gebruikte) registratiesystemen zoals bijvoorbeeld van de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA), de Belastingdienst, het UWV en het KvK.

Het CBS geeft een telling die nog het meest in de buurt komt van het aantal in Nederland aanwezige arbeidsmigranten. In juli 2011 publiceerden zij dat er 200.000 Midden- en Oost-Europeanen als werknemer of als inwoner in Nederland (figuur 01) zijn. Dit cijfer geeft echter een beperkt beeld om goed zicht te krijgen op het aantal arbeidsmigranten in Nederland. Zo mist het cijfer een groot aantal zelfstandigen, werknemers die illegaal tewerkgesteld worden (al dan niet via een buitenlandse werkgever) en arbeidsmigranten en kennismigranten uit andere landen dan Midden- en Oost-Europa.

Figuur 01 – aantal Midden- en Oost-Europeanen in Nederland

Bron: CBS

Kijkend naar het aantal buitenlandse zelfstandigen ligt dit aantal volgens een laatste schatting (januari 2010) op 27.000 zzp-ers. Polen, Bulgaren en Roemenen zijn echter al jaren de grootste groep startende ondernemers in Nederland, rapporteert het KvK. Daarom wordt er geschat dat er momenteel zo'n 40.000 zzp-ers uit Midden- en Oost-Europa actief zijn op de Nederlandse arbeidsmarkt. Vooral het aandeel Bulgaarse en Roemeense zzp-ers is naar verwachting gegroeid. Dit omdat zij nauwelijks meer in aanmerking komen voor een tewerkstellingsvergunning (TWV) en pas in 2014 de grenzen voor hen opengaan. Het zzp-schap is dan een aantrekkelijk alternatief. Als zzp-er mogen zij namelijk wel in Nederland werken.

Arbeidsmigranten geen last van conjunctuurgevoelige uitzendbranche

De grootste groep arbeidsmigranten is werkzaam als uitzendkracht. Wat in de conjunctuurgevoelige uitzendsector opvalt, is dat de doelgroep arbeidsmigranten als enige groep in aantallen blijft toenemen. Dit terwijl de uitzendbranche in de periode 2007 – 2012 nog altijd flink gekrompen is.

Het aantal arbeidsmigranten uit de Zuid-Europese landen is ook toegenomen, zo blijkt o.a. uit analyses van het CBS en zorgverzekeraar Holland Zorg. Deze personen worden nog niet zo actief gevolgd, maar er wordt uitgegaan van een aantal van minimaal 10.000 op jaarbasis.

Een groep die vaak wordt vergeten is de kennismigrant. In 2004 introduceerde Nederland de kennismigrantenregeling om het aantrekkelijk te maken voor kennismigranten om naar Nederland te komen. Tot en met 2009 heeft dit geleid tot een toetreding van 22.000 kennismigranten (CBS). Jaarlijks komen er tussen de 5.000 en 6.000 kennismigranten bij. Dat zou betekenen dat er momenteel zo'n 35.000 kennismigranten in Nederland werkzaam zijn. Exacte uitstroomcijfers zijn niet bekend, maar aangenomen wordt dat kennismigranten zeker enkele jaren in Nederland verblijven.

Tot slot is er nog het groot aantal illegale arbeidsmigranten in Nederland. Voor een groot deel zijn dit Bulgaren en Roemenen die zonder TWV in Nederland werken. In tweede instantie kunnen dit werknemers uit het buitenland zijn die via een buitenlandse werkgever in Nederland gedetacheerd worden. Het zou hier gaan om enkele duizenden tot tienduizenden illegale tewerkstellingen. Zij blijven vooralsnog voor een groot deel onder de horizon voor de diverse inspecties. Daarnaast zit in deze groep een sterke overlap met het aantal zzp-ers. Een buitenlandse zzp-er is vaak in praktijk in dienst bij een werkgever en dit betreft een illegale praktijk.

Door alle schattingen met elkaar te vergelijken valt er een inschatting van het totaal te maken. Over het algemeen wordt aangenomen dat er zo'n 300.000 arbeidsmigranten in Nederland zijn. Naar schatting werken er zo'n 200.000, inclusief de kennismigranten, direct via een werkgever of via een uitzendorganisatie. Het CBS berekende dat zo'n 50% (dus 100.000 arbeidsmigranten) via een uitzendonderneming werken. Dan blijft er een grote groep van 100.000 arbeidsmigranten over die min of meer in het grijze circuit werken. Slechts een deel daarvan is werkzaam als volwaardig zzp-er.

Een grote diversiteit aan typen arbeidsmigranten

De arbeidsmigrant blijft moeilijk in een hokje te plaatsen. Een grote diversiteit aan arbeidsmigranten komt jaarlijks naar Nederland. Uit diverse Engelse onderzoeken en uit eigen veldwerk-onderzoek is de Erasmus

Universiteit tot vier archetypische migranten gekomen (zie hieronder): de circulaire migrant, de transnationale migrant, de footloose migrant en de vestigers. De afkadering van deze doelgroep is gebaseerd op de mate van binding met het thuisland en de mate van binding met het bestemmingsland.

- *De circulaire migrant (23%)*
Deze doelgroep betreft vooral mensen die op een wat latere leeftijd zijn gemigreerd en in het thuisland een partner en/of kinderen hebben. Het gaat relatief vaak om mensen die werken als seizoensarbeider in de land- en tuinbouw, alhoewel het niet altijd laaggeschoolde personen hoeven te zijn. Zij blijven gedurende een bepaalde periode in Nederland werken, maar denken wel uiteindelijk definitief terug te keren naar hun thuisland.
- *De transnationale migrant (13%)*
Deze doelgroep betreft vooral hoogopgeleide personen. Ook een aanzienlijk deel heeft een middenkader opleiding genoten. Ze werken ook vaker in een middenkader beroep en hebben een goed inkomen. Ze zijn vaak wat langer in Nederland en hebben vaak een partner zonder kinderen. Onder deze doelgroep vallen de meeste kennismigranten.
- *De vestigingsmigrant (22%)*
Deze doelgroep betreft vooral hoger opgeleiden die reeds een langere tijd in Nederland woonachtig zijn. Veelal hebben ze kinderen die ook in Nederland woonachtig zijn. Daarnaast is de man in deze doelgroep vaak werkzaam in een hoger beroep. De vrouw in deze doelgroep werkt ook in lagere beroepen of is werkloos.
- *De footloose migrant (41%)*
Deze doelgroep zijn vooral personen die nog relatief kort in Nederland zijn. Vaak hebben ze een lagere opleiding en zijn ze meestal nog niet gebonden aan een partner of aan kinderen. Daarbij geven ze vaak aan nog niet te weten hoe lang ze in Nederland zullen blijven. Ze worden ook wel 'global nomads' genoemd. Daarmee zijn ze tevens te typeren als de 'avonturiers' die naast het verdienen van een hoger loon, ook bewust het avontuur in het buitenland op willen zoeken.

De in Nederland aanwezige arbeidsmigranten komen vooral uit Polen (75%). De gemiddelde leeftijd is 31 jaar, waarbij 50% jonger is dan 30 jaar. Roemenen en Bulgaren zijn gemiddeld een stuk ouder. De arbeidsmigrant is over het algemeen hoger opgeleid dan gemiddeld: 20% heeft minimaal een hbo-opleiding en 52% heeft minimaal een havo/vwo/mbo diploma.

Nederland is vooral populair onder arbeidsmigranten vanwege het werkaanbod en de hoogte van het loon. Daarnaast kan de arbeidsmigrant zich met Engels en Duits relatief snel verstaanbaar maken. Specifiek voor de kennismigrant is het opleidingsaanbod en de internationale status en openheid van de economie een duidelijk motief om (tijdelijk) in Nederland te werken.

Steeds meer arbeidsmigranten in steeds meer sectoren

Van origine werken de meeste arbeidsmigranten in de land- en tuinbouw. Het betreft daar vooral handwerk waarbij taal en andere competenties minder belangrijk zijn. Door het groot aantal (Poolse) arbeidsmigranten dat de afgelopen 12 jaar in deze sector werkt, worden de laatste jaren ook steeds meer arbeidsmigranten op middenkader-posities geplaatst. In vergelijking met Nederlandse arbeidskrachten werken er beduidend meer arbeidsmigranten in deze sectoren.

Andere aantrekkelijke sectoren om arbeidsmigranten te plaatsen zijn de bouw, de industrie en de logistiek. Vooral in de laatste twee sectoren zijn hoge volumes te plaatsen vanwege het laaggeschoold werk en de hoge conjunctuurgevoeligheid in deze sectoren. Veelal worden de arbeidsmigranten ingezet als orderpicker, inpakker, lader of lossen, maar ook als hef- of reachtruckchauffeur. In de industrie worden steeds meer vaklieden zoals lassers, frezers en operators ingezet. Eenzelfde ontwikkeling is in de bouw te zien, waar steeds vaker timmerlieden en metselaars (als zzp-er) worden ingezet. Bij alle drie deze sectoren verschilt de tewerkstelling niet veel met die van Nederlandse uitzendkrachten.

Specifieke niches om arbeidsmigranten te plaatsen, zijn er in de vleesverwerkende industrie, de groenvoorziening, scheepvaart en reiniging en schoonmaaksector. Voor dergelijk werk zijn steeds minder Nederlanders

te vinden, waardoor inleners uit deze sectoren steeds meer vragen naar arbeidsmigranten. Juist in deze sectoren is ook vaker illegaliteit.

In sectoren zoals de zorg en zakelijke en financiële dienstverlening zijn, buiten kennismigranten bij laatste twee genoemde sectoren, nog weinig arbeidsmigranten werkzaam. Vaak omdat het spreken van de taal relatief belangrijk is en het hier nog om complex werk gaat waardoor het moeilijk controleerbaar is. Hier vindt wel langzaam een kentering plaats. Zo worden zorgmedewerkers uit bijvoorbeeld Hongarije en Spanje, na een (intensief) opleidingstraject steeds meer ingezet op de Nederlandse arbeidsmarkt.

Toekomstperspectief voor arbeidsmigratie

Een tekort van 770.000 arbeidskrachten in 2016 biedt grote kansen

Elke twee jaar prognosticeert het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) de vraag en aanbod van arbeid de komende vijf jaar. Uit de analyse van december 2011 blijkt (bij gemiddelde ontwikkeling van de economie) Nederland in 2016 een tekort aan 777.000 mensen heeft. Hierbij is rekening gehouden met uitbreiding- en vervangingsvraag en de instroom van studenten en scholieren. Van sterke invloed is de vergrijzing en ontgroening. Ruim 81% van de baanopeningen komt door vervangingsvraag. De overige 19% komt vooral door de groeiende werkgelegenheid in de zorg door een stijgende leeftijdsverwachting van de bevolking. Anderzijds neemt de instroom af; er komen minder jongeren op de arbeidsmarkt. Naar verwachting loopt het tekort na 2016 verder op tot naar schatting meer dan 1 miljoen mensen in 2040.

Knelpunten in de personeelsvoorziening gaan naar verwachting vooral ontstaan bij beroepen in de zorg & welzijn en de agrarische en technische en industriële beroepen (figuur 02). Laatstgenoemde beroepsgroepen zijn beroepen waarin reeds veel arbeidsmigranten actief zijn. De beroepen waar nauwelijks tekorten gaan ontstaan zijn economisch- administratieve en informatica beroepen. Ook de creatieve en sociaal-culturele beroepen vertonen naar verwachting geen knelpunten.

Arbeidsmigratie is een van de oplossingen die de overheid en diverse werkgeversorganisaties zien voor de opkomende arbeidskrapte. De

introductie van de kennismigrantenregeling en de diverse initiatieven van VNO-NCW, MKB Nederland en ABU en NBBU bewijzen dit. Dit biedt enorme kansen voor internationale arbeidsbemiddelaars.

Figuur 92 – Toekomstige knelpunten in de personeelsvoorziening naar Beroep (ITKB) voor werkgevers, en percentage werkenden naar ITKB-typing, 2011-2016

Beroepsklasse	ITKB-typing	(Vrijwel) geen knelpunten in %	(Zeer) grote knelpunten in %
Pedagogische beroepen	Groot	15	82
Creatieve beroepen	Vrijwel geen	46	4
Agrarische beroepen	Groot	1	54
Technische- en industrieberoepen	Groot	8	75
Transportberoepen	Enige	4	4
Medische- en paramedische beroepen	Zeer groot	0	100
Economisch-administratieve beroepen	Vrijwel geen	87	10
Informatieberoepen	Vrijwel geen	100	0
Sociaal-culturele beroepen	Vrijwel geen	87	0
Verzorgende en dienstverlenende beroepen	Groot	10	90
Openbare orde- en veiligheidsberoepen	Enige	42	58
Totaal		38	50

Bron: ROA/AIS

Geen tekorten volgens ABN Amro

Volgens calculaties van Han Mesters van ABN Amro hoeft er, in kwantitatieve zin, helemaal geen arbeidstekort te zijn tot 2020. In veel berekeningen, waaronder die van ROA, wordt er geen rekening gehouden met de eventuele toename van de arbeidsparticipatie, terwijl deze wel fors kan bijdragen aan het indammen van het arbeidstekort. Op basis van de groei van de arbeidsparticipatie van de afgelopen jaren en doorberekening van eenzelfde groeipad tot 2040, blijkt dat er in ieder geval tot 2020 geen arbeidstekorten ontstaan. ABN Amro benadrukt wel dat dit een kwantitatieve berekening betreft en deze dus niet ingaat op specifieke sectoren en beroepsgroepen. Daarin zullen nog wel degelijk tekorten te vinden zijn.

De vijver is niet oneindig groot in Midden- en Oost-Europa

De beroepsbevolking van landen zoals Polen is niet oneindig groot. Sterker nog, de eerste vormen van arbeidskrapte op Europees gebied zijn reeds merkbaar. Uit een onderzoek van SEO blijkt dat Europa bij gelijkblijvende omstandigheden in 2050 een potentieel tekort van 35 miljoen mensen heeft. Wanneer ditzelfde scenario wordt doorberekend (exclusief de invloed van arbeidsmigratie) kan dit tekort oplopen tot meer dan 60 miljoen. Dit impliceert het belang van arbeidsmigratie voor de Europese arbeidsmarkt, ook voor andere landen dan Nederland dus.

In deze analyse is ook naar de individuele landen gekeken en daaruit komt naar voren dat naast de arbeidstekorten in Nederland, ook flinke tekorten in landen als Duitsland, Polen en de meeste andere Europese landen gaan ontstaan. Dat betekent dat er potentiële concurrentie gaat ontstaan tussen de landen voor het behoud van hun arbeidspotentieel. Nu al doet Polen een oproep aan haar arbeidsmigranten om terug te keren naar hun moederland. Daarbij zijn tevens aantrekkelijke belastingvoordelen te behalen. Notabene de Duitse politiek nodigt Zuid-Europeanen zelfs uit om in Duitsland te komen werken. Banen genoeg is het devies.

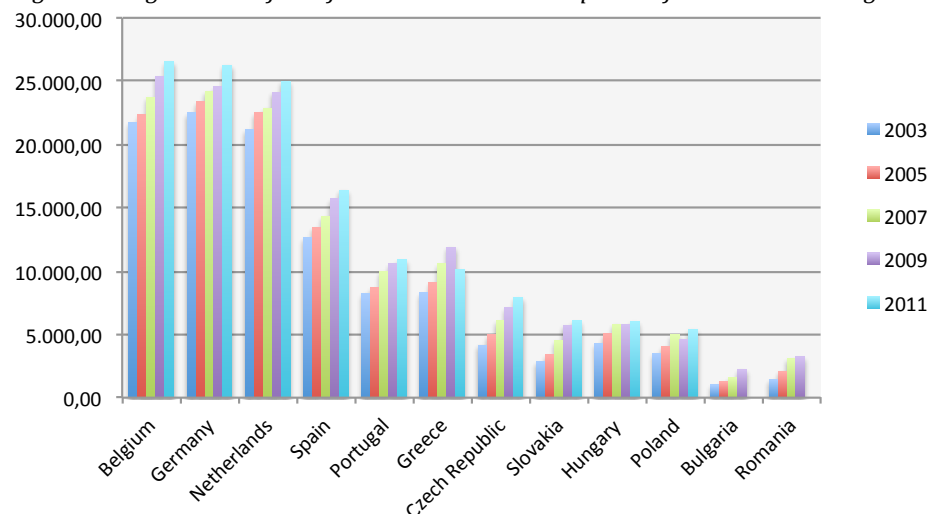
De komende jaren lijken er nog geen grote tekorten in Polen te gaan ontstaan. Het lijkt wel raadzaam tevens naar andere landen, ook buiten Europa (!), dan Polen en andere Midden- en Oost-Europese landen te kijken. Op middellange termijn kan het arbeidsaanbod in Polen en andere Oost-Europese landen namelijk opdrogen.

Huidige stand lonen goed voor bevorderen arbeidsmigratie

De hoogte van het loon is voor de arbeidsmigrant een belangrijke indicator voor de keuze in welk land hij gaat werken. Immers: werk en inkomen blijven belangrijke motieven om tijdelijk in het buitenland te gaan werken.

Kijkend naar het gemiddeld jaarlijks netto inkomen per hoofd van de bevolking valt direct te zien dat het gemiddeld netto inkomen in Nederland nog altijd een stuk lager ligt in vergelijking met Oost-Europa. Ook zit er nog een relatief groot gat tussen de Zuid-Europese landen en Nederland.

Figuur XX – gemiddeld jaarlijks netto inkomen in € per hoofd van de bevolking

Bron: Eurostat

Het gaat hier om gemiddelden. Niet elke Pool verdient in Nederland automatisch vier keer zoveel. Vaak zijn (Poolse) arbeidsmigranten hoger opgeleid. Dit zou automatisch moeten leiden tot een hoger inkomen zodra hij op niveau werk vindt (in eigen land of in Nederland). Vaak werken de arbeidsmigranten in Nederland echter op een lager niveau. Hierdoor liggen de verschillen in loon wat dichter bij elkaar liggen dan bovenstaande afbeelding weergeeft. Evengoed blijft het verschil in inkomen voor arbeidsmigranten groot genoeg om voorlopig naar Nederland te blijven komen.

Een vaak gehoord argument is dat de lonen de komende jaren exponentieel zullen stijgen, waardoor arbeidsmigranten minder snel geneigd zullen zijn in het buitenland te gaan werken. Ondanks dat er sinds de toetreding tot de EU een flinke groei heeft plaatsgevonden, is deze exponentiële groei vooralsnog niet te zien in de loonschalen in Oost-Europa. Kijkend naar landen die enkele decennia geleden zijn toegetreden, zoals Spanje en Portugal, valt te zien dat er nog een groot gat zit tussen de loonniveaus met Nederland. Bovendien is daar

ook geen exponentiële groei te zien. Daarom wordt verwacht dat ook de komende jaren het loonverschil tussen Oost- en Zuid-Europa voorlopig achterblijft bij landen uit de meeste West- en Noord-Europese landen (zoals Nederland, Duitsland, België, Scandinavië en Groot-Brittannië).

De loonontwikkeling in Aziatische landen ligt overigens nog ver achter op Europa. Het gemiddelde Chinese loon ligt nog iets onder het niveau van Bulgarije en Roemenië. In landen als India, de Filippijnen ligt het zelfs nog vele malen lager. Een verklaring kan zijn dat er nog een brede onderklasse (de kanslozen) in deze landen is die moeten leven van zéér minimale inkomsten.

Werkloosheid motiveert met name Zuid-Europeanen te emigreren

Naast het arbeidsaanbod in bestemmingslanden en de hoogte van het potentieel inkomen is het werkloosheidspercentage ook een belangrijke indicator voor internationale arbeidsbemiddelaars. Een hoge werkloosheid noopt potentiële arbeidskrachten ertoe ook hun heil te zoeken in het buitenland. Dat is de reden waarom men in Duitsland zo lonkt naar de Zuid-Europese landen. Met een werkloosheidspercentage van boven de 20% in Spanje is dit een interessant arbeidspotentieel voor bijvoorbeeld de Duitse industrie.

Spanjaarden emigratie georiënteerd

Steeds meer Spanjaarden emigreren door de economische crisis naar het buitenland. In de eerste helft van 2012 zochten meer dan 40.000 Spanjaarden hun heil in een ander land, ruim twee keer zo veel als in dezelfde periode in 2011. Dat blijkt uit cijfers van INE, de Spaanse equivalent van het CBS in Nederland. Vooral Groot-Brittannië, Duitsland, Frankrijk en Zwitserland zijn populair.

Het aantal arbeidsmigranten neemt naar verwachting toe tot 550.000

Kijkend naar de huidige schatting van 300.000 arbeidsmigranten in Nederland en de opkomende arbeidskrachte van 770.000 arbeidskrachten mag verwacht worden dat het aantal arbeidsmigranten de komende jaren

flink toeneemt. Een ABU enquête onderschrijft dit: zonder aantallen te geven verwacht bijna 80% van de ABU-leden dat het aantal tewerkgestelde arbeidsmigranten tot en met 2015 (flink) gaat toenemen.

Dempende factoren voor de toename van het aantal arbeidsmigranten kan de concurrentie uit het buitenland zijn of de meevallende arbeidstekorten door stijgende arbeidsparticipatie, zoals ABN Amro reeds becijferde. Versterkende factoren daarentegen zijn de toenemende acceptatie van de inlener en de opengaande grenzen voor Bulgaren en Roemenen vanaf 2014.

Uitgaande van een zich positief ontwikkelende economie en daarbij behorende versterking van de arbeidskrachte zal het aantal arbeidsmigranten tussen 2016 en 2020 naar schatting toenemen van 550.000 tot 600.000. De groei zit dan vooral in de laaggeschoolde arbeidskrachten, maar ook in de ambachten in de agrarische en technische sector. Daarnaast zal een toenemend percentage doorgroeien naar middenkaderfuncties in diezelfde sectoren en de logistieke sectoren.

Ondanks dat het arbeidstekort in de zorg het meest schrijnend gaat zijn, wordt hier slechts een lichte toename van het aantal arbeidsmigranten verwacht. Werken in de zorg blijft relatief complex en voor de werkgever moeilijk controleerbaar werk. Daarnaast is het maar zeer de vraag in hoeverre de patiënt of cliënt altijd verzorging of verpleging van een arbeidsmigrant accepteert, al is het maar vanwege mogelijke taalbarrières. Veel zorginstellingen worstelen met dit (in potentie discriminerende) spanningsveld. Daarnaast is het arbeidsmarktvraagstuk in de zorgsector zo schrijnend, dat alternatieven om werken eenvoudiger en personeel productiever te maken waarschijnlijk een groot deel gaan oplossen.

Het aantal kennismigranten zal mondjesmaat blijven toenemen, maar dan vooral in de techniek en biomedische industrie. Deze aantallen zullen echter beduidend lager liggen. Mede ook vanwege de sterke concurrentie vanuit andere landen.

Gebruikte bronnen:

ABN Amro, ABU, AWWN, Beurs.nl, CBS, CPB, Erasmus Universiteit, Eurostat, FME-CWM, Financieel Dagblad, Holland Zorg, Kamer van Koophandel, LTO, MKB Nederland, NBBU, OTTO Work Force, Randstad Uitzendbureau, ROA, SEO, Universiteit Utrecht, UWV Werkbedrijf, VNO-NCW

Redactie

Dit document is opgesteld door Bart Verlegh, associate marketing bij Professionals in Flex. Aan deze uitgave werkte mee: Patrick Hustinx. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Bart Verlegh (tel: 06-23242440, e-mail: verlegh@professionalsinflex.nl).

Wat is Professionals in Flex? www.professionalsinflex.nl

Professionals in Flex biedt advies, project- en interimmanagement voor uitzendondernemingen en andere ondernemingen in de flexbranche. De organisatie verenigt de beste zelfstandige professionals uit de branche en investeert continu in hun netwerk en kennisniveau binnen de flexbranche. Deze investering in kennis en netwerk komen tot uiting in seminars voor flexondernemingen, bijeenkomsten voor Professionals en publicaties in diverse media.

Disclaimer

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt zonder schriftelijke bronvermelding. Deze publicatie is louter informatief en mag niet worden beschouwd als advies. Hoewel aan de samenstelling van deze uitgave de grootst mogelijke zorg is besteed, kunnen de samenstellers, auteurs, en/of de uitgever niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele fouten, noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.
(C) Professionals in Flex, KvK 51960761.

Dit document is afgesloten op 29 augustus 2012
www.visieopflex.nl - www.professionalsinflex.nl